

Thudeslægten fra Vilslev i Arizona

Af Roll Præstegaard

Indledning

Jeg har været skoleleder i landsbyen Vilslev siden 1972 og er kommet til at kende egnens befolkning og historie. Fra begyndelsen sluttedes venskab med Susan (Thude) og Steffen Ellegård, hvorved vi kom til at kende familien Thude, herunder Gunnar Thudes datter Betty. En af de ting, man lagde mærke til var de mange slægtsforbindelser til USA, især Arizona. Den, der især repræsenterede forbindelsen over Atlanten var Gunnar Thude, som hver sommer tog bolig i sit hus i sin gamle fødeby.

I sommeren 2000 blev min kone og jeg inviteret på krydstogt i den mexikanske Golf i anledning af Betty Thudes 50 års fødselsdag. Her var der rig lejlighed til at tale med familie, venner og ansatte på farmen i Arizona, og fra dette krydstogt stammer mange af oplysningerne om Gunnar Thude. Thudeslægten har præget landsbyen Vilslev gennem mange generationer. Det var folk med faste viljer og handels- og organiserings talent. Til historien om folk fra Vilslev med udlængsel og virkelyst har slægten bidraget med adskillige unge mænd.

Mikkel Sørensen Thude

Den første bærer af navnet var Michel Sørensen Thude, født 1753 i Tude, en gård i nærheden af Korskroen. Han blev i 1782 gift med enken Laura Maren Nielsdatter fra Vilslev, og de købte i 1786 fæstegården (matr. nr. 12) til selveje ved auktionen på Kjærgård.

Der fødtes fire børn i dette ægteskab, hvorefter Laura Maren Nielsdatter døde og Michel Thude i 1794 giftede sig med Dorthe Kathrine Pedersdatter fra Vilslev. I dette ægteskab fødtes seks børn, hvoraf den ældste søn, Søren Michelsen Thude, overtog fødegården, om ham senere.

Per Michelsen Thude

Den næstældste søn Peder giftede sig med Gunder Marie Nissen til gården matr. nr. 23. De fik fire børn. Per Thude, som han hed i daglig tale, døde i 1845. Deres yngste søn Niels Pedersen, var født i 1844. Niels var eventyrlysten og ville ud i verden og kom allerede som 16 årig ind i den tyske handelsflåde. I den tid var han både i Kina og på Philippinerne. Da Tyskland erklærede Danmark krig i 1864, gik han over i den engelske handelsflåde. Derved fik han set De vestindiske Øer og De forenede Stater. I 1870 drog han til Californien for at finde guld. Da han ikke fandt noget, drog han videre til Arizona for at finde kul i bjergene dér. Det lykkedes heller ikke, men Niels Pedersen så mulighederne for at drive landbrug i ørkenen og gik ind i arbejdet med at etablere kunstvandning i Salt River Valley. På den tid var Phoenix og Tempe korsveje i ørkenen, hvor man ernærede sig ved at forsyne Fort McDowell med fødevarer og heste.

Fra Fort McDowell overvågedes indianerstammen apacherne, der helt op til omkring

1880 var på krigsstien. For at skaffe mere græs til fortets heste opmudrede man en gammel grøft, og det viste sig derved, at ørkenen var utrolig frugtbar. Niels Pedersen arbejdede for Tempe Irrigating Canal Company og begyndte at dyrke 160 acres op for sig selv. I 1878 fik han indfødsret og blev direktør for kanalvandselskabet.

I 1883 kunne han endelig overtage sit homestead, idet han nu kunne bevise sin adkomst derved at han havde opført to beboelseshuse og havde dyrket 140 acres med hvede, byg og lucerne. I det ene hus slog han sig ned sammen med Isabel Dumphy, der var lærerinde ved Tempe grammar school, et hus på seks gange fire en halv meter. Men allerede i 1885 døde den unge kone efter at have født en søn, som også døde kun få måneder gammel. I den samme periode blev Pedersen efterhånden en betydningsfuld borger i Tempe. Hans ranch voksede til mere end 1000 acres. Han bestyrede i en årrække en mølle og grundlagde senere en forretning med butik og bankvirksomhed. Han vandt stor respekt i befolkningen og blev valgt til flere tillidsposter i skole- og kirkesammenhænge, såvel som i erhvervslivets organisationer. Med sin anden kone, Susanna Decker fra Pennsylvania, fik han ingen børn. Men i 1892 byggede de et hus, som endnu står i sin originale skikkelse og fungerer som museum, The Niels Petersen House i Tempe. Huset er opført i mursten med flere gavle, balkoner og verandaer. Der er 13 værelser og hele tre skabsværelser. Der var allerede ved opførelsen rindende vand og gasrør, men først i 1913 nåede elektricitetsforsyningen privatboligen, så ægteparret kunne dæmpe den værste hede med elektriske ventilatorer. Indtil da sov de udendørs om sommeren med sengestolperne placeret i dåser med petroleum for at holde skorpionerne væk og moskitonet mod myggene. Petersens var

prominente borgere, der lagde navn og penge til skolelegater og de skænkede byen jord til en kirkegård.

Forretningen udvidedes. Der var til sidst 2000 acres jord, og Petersen havde sin egen fold ved jernbanen, hvorfra han kunne læsse kreaturer på toget. Han var på den tid en af de mest velhavende mænd i Arizona, men han glemte aldrig den lille landsby ved Kongeåen i Damark, som han besøgte mange gange og altid med det resultat, at en lille flok af byens ungdom ønskede at følge ham til Arizona. Det menes, at mindst 200 unge mænd fra hjemegnen er blevet hjulpet i gang med en tilværelse i Arizona af Niels Pedersen. Lige til det sidste var han ivrig optaget af stort og småt i sin store virksomhed, man kunne se ham vade barbenet i grøfterne for at lede vandet de rigtige steder hen, og man fortæller at han kunne falde i søvn, mens han sad og pumpede overrislingsvandet op med en fodpumpe. Men en dag i 1923 kom han hjem fra en nærliggende mark og følte sig utilpas, næste morgen døde han. Den store forretningsmands og velgørers død blev omtalt i aviserne så langt fra Tempe som Pennsylvania og Los Angeles. Susanna Petersen døde i 1927. Hendes nevø Edwin Decker arvede ejendommen.

Navnet Pedersen blev i det fremmede til Petersen, amerikanerne har sikkert ikke kunnet udtale det bløde d i Pedersen. Af en eller anden grund brugte Peder Michelsen Thudes børn ikke navnet Thude, sådan som broderen, Søren Michelsen Thudes børn gjorde. I sin hjemby har han derimod altid haft kendingsnavnet Højer efter stedfaderen Peder Højer Simonsen.

Mikkel Thude

Søren Michelsen Thudes søn, Mikkel Sørensen Thude, født 1829 i Vilslev, overtog slægtsgård-

Petersen House Museum i Tempe i Arizona.

en ved faderens død i 1845. Han giftede sig i 1860 med en pige fra landsbyen, Dorthea Jørgensen Brok, fra matr. nr. 22. Mikkell Thude, som han altid kaldtes, var en virksom mand, udover at passe gården, drev han studehandel. Han opkøbte stude i Vilslev og drev dem til Tønder og Husum.

Mellem opdrætterne og studehandlerne var der et stærkt tillidsforhold, ofte blev studehandelen aftalt længe før leveringen, hvorefter det var en æressag for sælgeren at passe og holde dyrene i god stand indtil leveringen. På den anden side blev studene ikke betalt ved leveringen, men først når de var solgt i »æ sønden«. Og her var det en æressag for studehandleren at betale opdrætteren den aftalte pris, også når

der var tab for ham selv ved videresalget. Det fortælles om Mikkell Thude at han et år havde opkøbt en god flok stude i sin hjemby, som han drev sydpå og solgte som græsningsstude til marskbønderne, vistnok med tab. Men det værste var, at han på hjemvejen faldt i klørerne på bondefangere eller professionelle kortspillere, som ved svir og svig fraspillede ham de penge, han havde fået for studene, så han kom hjem uden en øre på lommen. De bønder, han havde købt studene af, regnede med at penge var tabt. Men sådan var Mikkell Thude ikke indstillet, han holdt tilliden mellem sælger og køber for hellig og solgte ud af sin egen besætning og sin jord for at afregne med sælgerne. Han blev nærmest ruineret og holdt herefter op med at drive handel. Men dermed var hans modgang ikke til ende. I løbet af et år blev syv lig båret ud af hans gård. Først hans moder den 11 december 1871, derefter hans kone den 21. februar 1872 efter en tvillingefødsel, de to små drenge døde den 19. juni og den 14. juli, senere døde en tjenestekarl og en tjenestepige og som den sidste den niårige søn Jørgen, der vogtede gårdens køer. Han var i leg med de andre hyr-drengene kommet tæt på en af de møller i marsken, der pumpede vand op til overrisling. Han blev ramt af i hovedet af vingen og døde. Mikkell Thude fandt ham selv og bar ham den halve mil hjem til landsbyen. Efter dette blev han en sær og underlig mand. Han døde i julen 1908.

Søren Thude

Sønnen Søren Mikkelsen Thude, født 1861 ville allerede i 1879 til Amerika. Forud var nok rejst en halv snes unge mænd fra byen, og en af dem, Søren Frandsen, havde ført dagbog over hele rejsen lige fra Vilslev til San Francisco. Søren kom imidlertid ikke af sted, for kort før afrejsen faldt han og kom til skade med sit ben med et længere sygeleje til følge. Først i 1886,

*Thudernes gård på
Nørrebyvej i Vilslev.
Gunnar Thudes fødehjem.
Foto: Roll Præstegaard.*

da hans yngre bror Hans Peder Thude var voksen nok til at passe fødegården, drog Søren af sted til Amerika. Han tog til sine bysbørn i Californien. Han fik straks arbejde hos en farmer i nærheden af San Francisco, hvor han skulle bjerge hø – et arbejde han var godt kendt med hjemme fra marskbyen. Efter høst drog han videre til Nevada, hvor han fik arbejde hos ovennævnte Søren Frandsens bror, men her var så mange væggelus, selv i madrasserne, som de tog med i marken for at kunne sove der, at det var umuligt at få noget søvn. Derfor skrev han til sin fars fætter Niels Pedersen (Højer) i Arizona, om han kunne få arbejde dér – og rejsepenge. Pengene kom straks, og Søren rejste til Arizona. Først kom han til at pløje og siden blev det kanalarbejde. Overraskingen, som han kendte hjemme fra marsken, var en livsbetingelse for farmerne i Arizonas ørkenagtige, men frugtbare sand.

I 1887 købte han 80 acres land og begyndte selv at drive landbrug. Senere købtes yderligere 1200 acres. Jorden var let at komme til, afgiften

var 100 pund byg pr. acre, men det kostede 12 % at låne penge i Niels Pedersens bank, så Søren vedblev med at være nøjsom, flittig og dygtig. Han havde således erhvervet sig en ikke ubetydelig formue, da han i 1895 vendte hjem for at sætte fødegården i drift. Her blev han snart byens største græsdyrker, idet han om vinteren og foråret opkøbte kvæg til afgræsning af sine store græsningsarealer.

I en alder af godt 70 år tog Søren Thude igen en tur over Atlanterhavet for at gense de egne og mennesker, han havde kendt i sin ungdom. Turen gik tværs over fra New York over Arizona og Californien til Reno i Nevada. 1100 mil i bil på to dage. Søren syntes ikke om det, han så efter 40 års fravær.

Forholdene var blevet lettere og folk var rigere, men sæderne var løse, det var let at blive gift og let at blive skilt. Hver aften var der bal og drik og spil. I de ti år han selv var i Amerika, var han ikke til bal en eneste gang.

Søren Thude blev en meget gammel mand. Endnu i en alder af knap 90 år passede han sin

studeflok i Vilslev Enge, hver morgen i sommertiden cyklede han ud for at se til dyrene, ligesom han selv sørgede for køb og salg. Hans efterkommere lever stadig i Jedsted og Vilslev.

Hans Peder Thude

Lillebroderen Hans Peder Thude, født 1868, overtog fødegårdens pasning sammen med sin far og farbroder i 1886. Men allerede i 1887, da Niels Pedersen Højer besøgte sin fødeby, fulgte Hans Peder og to andre Vilslevdrenge, Peder Højer og Hans Marius Jepsen, ham til Arizona. Der var således en hel lille koloni derovre – eller derinde, som det hed på datidens sprog.

Men ved århundredskiftet kom han hjem til Vilslev på besøg og traf Kirstine Johanne Frandsen. Dermed var hans skæbne beseglet, farmen i Arizona måtte passes af vennerne. Sammen overtog de hendes fødegård, halvdel af matr. nr. 10 og de købte den anden halvdel af hans svoger.

Hans Peder Thude var en dygtig jordbruger og en fortrinlig kvægopdrætter. Han og fættøren Peder Nielsen Brok i Vilslev havde en af Danmarks bedste korthornsbesætninger.

Gunnar Thude

Hans Peders og Kirstine Johannes ældste søn, Gunnar, født 1903, rejste til Arizona i 1921, i februar, samme år som han fyldte 18 den 21. april. Over New York og Reno nåede han frem til Arizona, hvor han fik arbejde hos Niels Petersen, som på den tid også drev en slags maskinstation. Han lavede aftaler med farmerne, og hans folk udførte arbejdet. Det var hårdt arbejde. Gunnar måtte f. eks. bære jernbanesveller på skuldrene. Det fortælles om Petersen, at hans folk altid holdt middagshvil midt på dagen, ikke for folkenes skyld, men for at skåne hestene. Arbejdsvante heste var det svært at skaffe, men folk var der nok af.

I Petersens hus i Tempe mødte Gunnar Anna Nørby, datter af fiskeeksportør Nørby fra Esbjerg. De blev gift i 1923 og fik tre børn, Eldon, Elma og Mary. Gunnar Thude fik sin egen forretning. Han høstede hør på rocky lands, det var hårdt ved maskinerne, så han måtte købe en ny maskine hvert år, for han kunne ikke selv reparere. Han havde efterhånden mange spand heste og muldyr i gang og producerede mere hør, end han kunne bruge, derfor købte han kvæg op i Mexico, kvæget havde godt af høet og kunne sælges videre i god stand til fedning. Ved faderens død i 1931 overtog Gunnar hans jord. Jorden var ikke god, fordi den indeholdt meget alkali, den skulle drænes og overrisles. Det var hårdt arbejde at grave grøfter og forbundet med store omkostninger, og der var depression i landet fra 1928 til 1935, så indtjeningen var lille.

I slutningen af 1934 ankom den nygifte lillebror Frands Thude til Chandler, Arizona sammen med sin Bodil (Balslev Jørgensen). Han slog sig på mælkeproduktion og klarede sig rigtig godt.

Samtidig blev Gunnar skilt fra Anna og måtte afstå halvdelen af ejendommens 320 acres. Senere købte han jorden tilbage igen og nåede ind imellem at være gift to gange, med en servitrice med to børn og en lærerinde, som var optaget af afholdsbevægelsen.

I 1947 mødte han Pat, som var servitrice i Flagstaff. Det var en stormende forelskelse og efter to måneder blev de gift i Las Vegas. Pat havde to børn og Gunnar havde et lille skur med sækkelærred for vinduerne og en lille ovn, han var vant til et hårdt liv og kendte ikke til hjemlig hygge. Men Pat ville skabe et rart hjem. Året efter fik de rigtige vinduer og en sofa og en stol. Der var ikke penge til luksus, for der blev investeret i jord. Det var stadig muligt at købe billige nedlagte farme og leje græsningsa-

realer af staten eller indianerne for små penge. De såkaldte homesteads kunne i de første år (1862 til 1890) erhverves næsten uden penge. Enhver kunne blive registreret som bruger af en jordlod på 160 acres. Kunne man så i løbet af fem år opføre et hus og vise, at man var i stand til at opdyrke jorden, havde man ret til at købe området til en fordelagtig pris. I 1946 stiftede Gunnar sammen med farmeren Brown og forretningsmanden Marley, Paradise Sheep-company. Fra 1947 til 1955 købte Gunnar – i nogle tilfælde sammen med sheepcompagniet – fire farme i Williams, Holbrook, Springerville og Heber. Gunnar arbejdede både med kreaturer og får, han sagde, at fårene var sund forretning, mens kreaturerne var dynamit, der ligeså godt kunne sprænge dit hoved som din bankkonto.

Fåreavlen gjorde familien til en slags nomader. Om vinteren boede de på farmen i Chandler – en forstad til Phoenix, og i den varme sommertid fulgte familien fårene til de nordligere områder.

De omkring ti tusinde får måtte hvert forår op i de køligere områder mod nord i Arizona for at græsse. Det var et stort projekt at flytte de mange får et par hundrede kilometer gennem uvejsomme bjerge. Først skulle der betales »vejret« gennem områderne, Gunnar købte af regeringen retten til at bruge et trail på en til to miles bredde. Når fårene var samlet, satte optøget i gang med et æsel med rytter i spidsen. Der var seks andre æsler, som bar udstyret til lejrslagningen. Førerfårene bar klokker og de fulgte æslet og dermed fulgte hele flokken. Dagsmarchen var fem seks kilometer, to gange hver dag flyttedes lejren, og hver anden dag var der vand at få. Der var to mænd for hver 2000 får. Disse mænd var ofte spaniere, som var dygtige fårehyrder. Gunnar betalte rejsen fra Spanien for mange af dem og garanterede dem

arbejde, så de kunne få indrejsetilladelse. Flere af dem er i dag gode venner af Gunnars børn, og de mindes den store dansker med stor hengivenhed. Selv om han godt kunne blive meget vred, når noget gik skævt, var der et udtalt tillidsforhold mellem de spanske fåremænd og Gunnar. Hans evne til at give udtryk for utilfredshed gav ham navnet Thunder-Gunnar. Når han hver sommer var hjemme i Vilslev, overlod han ansvaret for dyrene til spanske Eliseo med ordene: »Nu er det dig, der bestemmer, min jord er din jord.« Eliseo betragtede Gunnar som sin far i Amerika. Lejrkokken var med hele vejen, og havde et vigtigt job, for der skulle ordentlig mad til.

Gunnar var meget opmærksom på at helten duer ikke uden mad og drikke. Han boede altid selv på de gode hoteller, for, som han sagde: »Hvis du ikke sover godt og spiser godt, kan du ikke arbejde godt.« Ligesådan når han købte ind til lejren undervejs, der skulle ikke spares. Heller ikke på vinen til spanierne, for: »Jeg går ikke fallit ved at købe vin til spanierne, men hvis de ikke har det godt, går jeg fallit.« Hele turen tog seks syv uger. Selve trafikken stoppede i 1954-55, hvor et par meget tørre somre gjorde det umuligt at finde føde og vand til dyrene.

Imens måtte Pat og børnene vente på skoleferien, før de kunne følge efter mod nord. Pat fik husholdningspenge, hvoraf det lykkedes hende at spare op til en brugt vaskemaskine, som hun fik installeret med børnenes hjælp, det var i 1955. Der var kommet to børn til, nemlig Betty og Lille Gunnar. Først da den lille dreng faldt og slog sig på cementgulvet, blev der råd til et gulvtæppe. Den første pæne bil fik familien i 1961, og Pat måtte låne pick-up' en og køre rundt og samle gammelt jern for at få et farve TV.

Dagligdagen var præget af hårdt arbejde.

*Huset, Gunnar Thude byggede på hjørnet af Vilslevvej og sønderbyvej, hvor han tilbragte somrene i de senere år.
Foto: Roll Præstegaard.*

Gunnar stod op klokken halv fem hver dag og kørte ud for at sørge for vand til dyrene. Han tilså selv hver eneste fåreflok. Ofte måtte han ud at købe græsning. Efter frokost tog han altid en kort middagssøvn. Klokken seks om aftenen var der drinks og aftensmad, og alle skulle i seng til klokken otte. Var der lys i huset eller telefon efter klokken otte, blev han sur. I de dage, hvor uld- og lammeopkøberne kom på besøg var der særlig travlt og stor spænding om priserne. Pat lavede mad til de folk, der arbejdede med fårene og til opkøberne. Det kunne være en stor fordel, om hun havde hørt et eller andet om handelen og priserne, når handelskontrakterne skulle aftales.

Ægteskabet med Pat holdt heller ikke. Gunnar mødte Gerda fra Tjæreborg, og hun blev hans femte kone. Med hende rejste han hver sommer hjem til Vilslev, hvor han havde bygget et hus midt i byen. Fra maj til september boede de dér. Man kan sige, at det var nomadetilværelsen, der fortsatte på den måde, at turen til det nordlige Arizona i sommerhalvåret

var afløst af turen til Danmark. I Vilslev blev det altid imødeset som en årlig begivenhed, når Gunnar dukkede op. Med sin højde og cowboystøvlerne og den uundværlige Stetson var han ikke til at overse. De små børn gik rundt og sagde, at nu var cowboyen kommet. I brugsen steg salget af whisky betragteligt, og der blev i det hele taget mere liv og røre i byen. Til dyrskuet i Ribe var han fast gæst, og Hotel Dagmar mærkede også, at Gunnar Thude var hjemme igen.

Næsten hvert år lejede han forsamlingshuset og holdt en stor fest for familie og venner i Danmark. Gunnar blev ramt af en hjerneblødning, som tvang ham til en passiv tilværelse, han slet ikke kunne forlige sig med. Han døde i december 1980. Hans urne er sat på Vilslev Kirkegård, hvor en beskeden gravsten fortæller, hvor den aktive mand fik sit sidste hvilested.

Gerda kommer stadigvæk hver sommer og bor i Vilslev. Gunnar Thude blev en rig mand. Han var dygtig til at organisere arbejdet med

fårene og god til at prøve nye veje. Han lod dyrene vaccinere og brugte dyrlæger i en udstrækning, man ellers aldrig havde kendt. Han arbejdede hårdt og gik selv foran. Han var dygtig til at handle får og kreaturer, men de store penge kom fra salget af vandingsret og jord. Byudviklingen i Phoenix og forstæderne hævede grundpriserne, så landbrugsdriften slet ikke kunne hamle op med fortjenesten på salg til boligformål. Også retten til drive fårene på det lange trail blev mange penge værd, fordi det gik gennem et område, som skulle være indianerreservat. Regeringen måtte tilbagekøbe trail-retten.

Når man i dag besøger Chandler, og ser hvor hurtigt området vokser med store luksusbyggerier og hører om grundprisernes stigningstakt, kan man ikke lade være med at tænke på kontrasten til de fattige forhold, der fik de mange unge fra landsbyen i marsken til at forfølge drømmen om rigdom i det fremmede. For nogle af dem blev drømmen til virkelighed. Det aner man, når man kører i Tempe og Chandler på veje som Andersen Boulevard (han er født i Jedsted), Petersen Park og Thude Drive.

Kilder:

Lokal- og slægtshistoriker Jens M. Lauridsen. Privat materiale.

Samtaler med Gunnar Thudes kone Pat og hans datter Betty og med fårehyrden Elesio.

Roll Præstegaard, født 1947. Kongeådal 7, 6771 Gredstedbro. Skoleleder. Redaktør af Vilslev Sogneblad.